

31

JUNY
2013

BULGÀRIA

Quan res no canvia

Carmen Claudín, investigadora sènior, CIDOB, entrevistada per Oleguer Sarsanedas

El 12 de maig de 2013 es van celebrar eleccions generals a Bulgària, dos mesos abans del previst. Es van anticipar per la dimissió del govern de centredreta de Boiko Borisov a resultes d'una onada de protestes a tot el país (amb set immolacions incloses) per l'augment dels preus de l'electricitat, la situació de precarietat i pobresa creixents i l'animadversió cap als partits polítics (per haver traït, una vegada més, la confiança dels electors).

En un país amb una història que inclou cinc-cents anys de domini Otomà, quaranta-cinc de règim soviètic i els últims vint de democràcia degradada per la corrupció, no és d'estranyar que els ciutadans s'hagin tornat fortament escèptics envers els polítics. El resultat de les eleccions va ser un parlament sense majoria. Ciutadans per al Desenvolupament Europeu de Bulgària (GERB), el partit de Borisov, malgrat que va aconseguir mantenir-se com a primer partit, només va obtenir 97 dels 240 escons. Tan sols tres partits més (el Partit Socialista, amb 40 escons; el partit de la minoria turca Moviment Drets i Llibertats, amb 37 escons, i el nacionalista/xenòfob Ataka, amb 21 escons) van aconseguir representació parlamentària. Un 24.2% dels qui van votar ho van fer per partits que no van aconseguir superar el llindar del 4% dels vots i es van quedar fora del parlament. La participació (51.3%) va ser la més baixa des del final de l'era soviètica.

El 29 de maig, el parlament va aprovar finalment la formació d'un nou govern, parcialment tecnocràtic, presidit per un independent (a qui els seus seguidors anomenen "el Monti búlgar"): Plamen Oresharski, exministre de finances (2005-2009) en governs tant de centre-dreta com de centre-esquerra, ferm partidari de la disciplina fiscal, de qui els socialistes no dubten a afirmar que portarà estabilitat, creixement econòmic, augment de sous i salaris i un context propici per als negocis. Li dona suport, a més del Partit Socialista, el Moviment Drets i Llibertats. Junts sumen 120 escons: es tracta doncs d'un govern en minoria, que es veurà forçat a pactar majories cas per cas.

El 17 de juny, les protestes tornaven als carrers. Desenes de milers de persones tornaven a manifestar-se a les principals ciutats del país demanant la dimissió del nou govern, acusant-lo de fer exactament el mateix que tots els anteriors.

Les eleccions no només no han servit per resoldre la situació d'estancament polític, sinó que han provocat desorientació i desencís entre els qui van participar a les protestes ciutadanes del mes de febrer. Borisov ha caigut, però continua la corrupció de la política i l'empobriment de la població. D'aquí aquesta nova onada de protestes, que han aconseguit fer enrere el polèmic nomenament com a cap de l'agència nacional de seguretat del país de Delyan Peevski, un magnat de la comunicació proper al partit de la minoria turca, conegut pels seus vincles amb interessos corporatius. Portant banderes de Bulgària i corejant consignes com "Prou púrria roja" i "Prou mafiosos", els manifestants expressaven que ja no toleren més pactes ocults entre polítics i empresaris ni més corrupció. Un mes després de les últimes eleccions, en demanaven de noves - una manera de dir que continuen els motius de la seva indignació.

Carmen Claudín escull la paraula francesa *désarroi* (desordre, confusió, desgavell) per descriure el que es viu avui a Bulgària –en tots els àmbits: social, econòmic, polític.

Malgrat que és membre de la UE des de 2007, la majoria de ciutadans europeus a penes en saben res, de Bulgària, la qual cosa diu ben poc de la cultura de la Unió...

Doncs fóra bo que sabéssin que Bulgària és, de tots els països exsoviètics, el que ha tingut una transició més marcada per una alternança de governs –un fet notable a l'Europa del Sud-est. I això, mitjançant eleccions mínimament netes. La seva inestabilitat, tanmateix, és estructural i profunda. El sistema de partits ofereix un ventall d'opcions aparentment prou diversificades (un partit sorgit del postsovietisme, una sèrie de partits procedents de la ruptura amb el sistema soviètic, un partit que representa la minoria turca i, des de fa poc, un partit racista), però en la pràctica no concorden, es confonen: els socialistes actuen com a neoliberals, els de centredreta no defugen el populisme ni l'autoritarisme, els nacionalistes se solen vendre al millor postor i els liberals reformistes de la transició, esmicolats en micropartits, són incapaços d'unir-se. Això genera inseguretat i desconfiança i, per tant, inestabilitat. Els votants desencisats s'uneixen a la riuada de no-votants i finalment els que hi surten guanyant, si més no de moment, són els corruptes.

Com deia el corresponsal del *Guardian* a Sofia: "Per als ciutadans del carrer, la lluita continua enmig de la comèdia." El nou govern d'Oresharski diu que té un pla, però hi ha dubtes seriosos que pugui engegar de nou l'economia...

El desenvolupament econòmic de Bulgària ha estat sempre desigual – tant socialment com geogràficament. Els analistes coincideixen a dir que, contràriament a la resta de països de la regió, les constants macroeconòmiques de Bulgària són correctes. Però el nivell de vida és baix: hi ha molta pobresa (21.8% de la població) i la riquesa no es redistribueix. D'altra banda, els nivells de corrupció sistèmica (pública, privada i conjunta) són altíssims --amb el cost econòmic que això comporta. A la corrupció s'hi afegeix, a més, l'existència d'un sistema mafiós organitzat, amb una implantació i una xifra de negoci importants i amb fortes connexions amb el món empresarial. A la ciutat de Burgas (el segon port de la costa del Mar Negre), per exemple, les connexions mafioses d'una de les seves principals empreses (Tim) són del domini públic. No gaire lluny, a Vargas

(la segona ciutat del país, també al Mar Negre), va ser on va tenir lloc una de les immolacions que més impacte va causar en l'opinió pública, coincidint amb les protestes de febrer. Plamen Goranov, fotògraf de 36 anys, es va plantar a les escales de l'ajuntament d'aquesta ciutat en decadència demanant la dimissió – per corruptes – de l'alcalde i del consistori, es va ruixar amb gasolina i es va calar foc – va morir onze dies més tard a l'hospital. Va esdevenir un símbol de les protestes, del ja no podem més amb la situació. Des d'aleshores, hi ha hagut més immolacions (sis) per desesperació econòmica, però la mort de Goranov va ser una protesta política.

Les protestes de febrer van començar com un moviment contra l'augment de les tarifes elèctriques...

Sí, unes pujades desmesurades, que en alguns casos multiplicaven per dos i per tres els preus anteriors, en un país en què els hiverns són molt crus i el consum domèstic (sobretot per a calefacció) és molt alt. Es van produir manifestacions pels carrers de Sofia i de totes les grans ciutats del país, manifestacions que cap organització no havia convocat, i que ràpidament van esdevenir multitudinàries. I el que va començar amb l'electricitat es va convertir en una protesta política d'ampli espectre, que tocava molts més temes. Tenia en comú amb d'altres protestes d'Europa occidental una característica molt clara: la de ser una protesta contra totes les opcions polítiques. Diversos grups, tant des de la dreta com des de l'esquerra, van intentar controlar el moviment però no ho van aconseguir. La protesta, fent virtut de la seva indefinició, va centrar les seves reivindicacions en qüestions molt concretes: tarifes elèctriques, corrupció, manca de determinats serveis socials. La renúncia de Borisov i de tot el govern, que ningú no s'esperava, va afegir una dimensió institucional a la crisi política. La paradoxa és que, ja abans de les eleccions anticipades de maig, els sondejos indicaven que Borisov tornaria a guanyar. Una altra dimensió de la desesperació dels búlgars és precisament aquesta: que aquí, estructuralment, res no canvia.

Quin paper hi juga Europa, si és que en juga algun?

Les protestes (en realitat, tot el debat públic) s'han centrat en qüestions d'ordre intern. No hi apareix cap crítica a la UE com a responsable dels problemes interns del país. De fet, segons les enquestes, la UE és una de les úniques institucions en les que encara creuen els ciutadans (prop d'un 40%). La UE no es percep ni com a responsable de les polítiques d'austeritat ni tampoc com a institució a la que es podria recórrer perquè pressioni els governs de torn per a dur a terme reformes democratitzadores. La UE sembla força absent de Bulgària.

Però Bulgària és membre de la Unió i en aquests moments la Unió també té la seva pròpia crisi. S'hi debaten qüestions vitals que haurien de portar a decisions respecte d'avançar, o no, cap a una més gran integració (també política) dels estats membres –amb el benentès que continuar en la deriva renacionalitzadora en curs és autodestructiu. Això com es veu des de Bulgària?

Bulgària no juga amb ningú de forma estable, perquè no està en situació de jugar. Té massa problemes dins com per mirar fora. Tanmateix, tots els partits (excepte Ataka) es declaren europeïstes, sense escletxes. Els problemes interns ho dominen tot. Certament, la UE podria tenir un paper en la solució d'aquests problemes però, com en el cas d'Ucraïna, només si els processos polítics interns (creació d'alternatives democràtiques) ho permeten.

Rússia és encara el gran referent?

Històricament, Bulgària ha estat el país més pro-rús de tots, pel paper que l'imperi rus va tenir en l'alliberament de Bulgària de l'imperi Otomà. Aquesta empatia arriba fins avui. Alguns analistes pensen que Rússia fins i tot ha tingut –i té– influència soterrada en la política búlgara, sobretot en la definició de certes polítiques, especialment les relacionades amb el sector energètic (Rússia és el principal proveïdor de petroli i gas de Bulgària). Hi ha qui arriba a insinuar que el que vol Rússia és tenir un cavall de Troia dins la UE. D'altres descarten la hipòtesi del complot polític i pensen que Rússia simplement utilitza el seu poder econòmic per als seus objectius comercials –i, de passada, també polítics: tenir un país amic a la zona. Pel que fa als búlgars, sempre han tingut molt clar que els cal anar amb compte amb Rússia. Els governs búlgars són tots molt realistes i pragmàtics en aquest sentit.

Com viuen la situació els ciutadans?

Capficats en les seves coses, que vol dir preocupats per sobreviure. El pes de la vida quotidiana és molt dur i sense precedents. L'únic precedent, en tot cas, seria l'estabilitat soviètica –no gaire atractiva per a la societat actual. Avui l'atur a Bulgària és important (13.8% el primer trimestre de 2013) i endèmic, però no és un factor explicatiu de la crisi actual. Una crisi que té a veure més aviat amb un sistema de salut pública desastrós, amb un sistema educatiu (que no era dolent) en decaïment, amb uns habitatges degradats per manca de manteniment (en aquest sentit, Sofia recorda una mica l'Havana, però menys degradada), amb l'espai públic totalment abandonat.

I com pensen sortir-se'n?

Ningú no ho sap –absolutament ningú. El més descoratjador de la situació actual és que no s'albira ni l'inici d'una solució. El profund descontentament manifestat pels ciutadans a les protestes de febrer no s'ha traduït en propostes –ni realistes ni no realistes. Les eleccions han repetit, amb matisos, el que hi havia abans. El que domina és una sensació de confusió, d'indefinició, de malestar profund, un *désarroi* –i ningú no hi veu sortida. En el fons, a més de la desesperació social, econòmica i política, hi ha una desesperació moral: la desesperació de pensar que això no canviarà. El que és trist de Bulgària és que no interessa prou a ningú –en tot cas, només el seu vot als consells europeus.